

12. Sassen S. Globalization and Its Discontents / S. Sassen – New York, London: The New Press, – 1998. – P. 253.
13. Caufield C. Masters of Illusion: The World Bank and the Poverty of Nations / C. Caufield. – London: Macmillan. – 1997. – P. 193–197, 225–228, 237, 252–253, 255–261.
14. Easterly W. A. Grand Tour of Crises / W. Easterly. // Financial Times. – 2002. – June 3. – 13 p.
15. Stiglitz J.E. From Miracle to Crisis to Recovery. Rethinking the East Asian Miracle / J.E. Stiglitz, Sh. Yusuf (eds.). – New York, Oxford: Press, 2001. – 521 p. – (World Bank and Oxford Univ).
16. Wolf M. Self-Satisfied, Simplistic, Cogent / M. Wolf. // Financial Times, 2002. – July 10. – 13 p.
17. Kissinger H.A. Does America Need a Foreign Policy? Toward a Diplomacy for the 21st Century / H.A. Kissinger. – New York, London: Simon & Schuster. – 2001. – 222 p.
18. Thurow Lester. Fortune Favors the Bold. What We Must Do to Build a New and Lasting Global Prosperity / L. Thurow. – New York: Harper Business, 2003. – P. 352.
19. Bhagwati Jagdish. In Defense of Globalization: [How the New World Economy Is Helping Rich and Poor Alike] / Jagdish Bhagwati. – Oxford, New York: Oxford Univ Press. – 2004. – P. 308.
20. Cooper Richard N. A False Alarm: Overcoming Globalization's Discontents / Richard N. Cooper // Foreign Affairs, January–February, 2004. – Vol.83. – No. 1. – 153 p.

336.21

О.М. ВОРОНКОВА,
д.е.н., доцент, Національний університет ДПС України

Вплив податків на економічну та інвестиційну діяльність в Україні

У статті досліджено вплив податків на економічну та інвестиційну діяльність в Україні. Проаналізовано взаємозалежність показників, які характеризують загальний рівень оподаткування та стан національної економіки. Оцінено співвідношення чистого та оподатковуваного прибутку за видами економічної діяльності. Доведено наявність істотних диспропорцій при оподаткуванні прибутку підприємств різних видів економічної діяльності, що викликало широким переліком необґрунтованих галузевих та індивідуальних податкових пільг. Проведено аналіз показників капітального інвестування за видами економічної діяльності. Виявлено низький рівень інвестиційної направленості коштів, звільнених від оподаткування шляхом надання податкових пільг. Охарактеризовано механізм пільгового оподаткування прибутку підприємств, регламентований Податковим кодексом України, та вказано на його неефективність в аспекті стимулювання інвестиційної діяльності. Обґрунтовано пропозиції щодо оптимізації впливу податків на економічну та інвестиційну діяльність в Україні.

Ключові слова: податки, оподаткування, економічна діяльність, інвестиційна діяльність, податкове навантаження, податкові пільги, оподатковуваний прибуток, чистий прибуток, капітальні інвестиції, Податковий кодекс України.

В статье исследовано влияние налогов на экономическую и инвестиционную деятельность в Украине. Проанализирована взаимозависимость показателей, характеризующих общий уровень налогообложения и состояние национальной экономики. Оценено соотношение чистой и налогооблагаемой прибыли по видам экономической деятельности. Доказано наличие существенных диспропорций при налогообложении прибыли предприятий различных видов экономической деятельности –

ности, что вызвано широким перечнем необоснованных отраслевых и индивидуальных налоговых льгот. Проведен анализ показателей капитального инвестирования по видам экономической деятельности. Выявлен низкий уровень инвестиционной направленности средств, освобожденных от налогообложения путем предоставления налоговых льгот. Охарактеризован механизм льготного налогообложения прибыли предприятий, регламентированный Налоговым кодексом Украины, и указано на его неэффективность в аспекте стимулирования инвестиционной деятельности. Обоснованы предложения по оптимизации влияния налогов на экономическую и инвестиционную деятельность в Украине.

Ключевые слова: налоги, налогообложение, экономическая деятельность, инвестиционная деятельность, налоговая нагрузка, налоговые льготы, налогооблагаемая прибыль, чистая прибыль, капитальные инвестиции, Налоговый кодекс Украины.

The taxes influence on economic and investment activities in Ukraine is investigated in the article. The interdependence of indicators characterizing the overall level of taxation and the condition of the national economy is analyzed. Interrelation of net and taxable profit by types of economic activity is evaluated. The existence of substantial disparities in the taxation of the enterprises of various economic activities profits is proved. That caused existing wide list of ungrounded sector and individual tax exemptions. Indicators of capital investments by types of economic activity are analyzed. A low level of investment direction of the exempt from taxation funds by providing tax exemptions. The mechanism of preferential taxation of the enterprises profit regulated by Tax Code of Ukraine is characterized. Its inefficiency in terms of investment stimulating is marked.

Suggestions for optimization the taxes influence on economic and investment activities in Ukraine are grounded.

Keywords: taxes, taxation, economic activity, investment activity, tax burden, tax exemptions, taxable income, net income, capital investments, Tax Code of Ukraine.

Постановка проблеми. Здатність податків впливати на економічну сферу – явище об'єктивне, оскільки запровадження будь-якого податку вимагає визначення суб'єкта та об'єкта оподаткування, строків його сплати, переліку податкових пільг тощо. При визначенні цих параметрів податку закладається його регулюючий вплив на соціально-економічні процеси, які цей податок зумовлюють. Майже не буває податків, які б не мали можливості стимулювати або стримувати економічну та інвестиційну діяльність. Усе залежить від того, який механізм їх справляння закладено. Але треба обов'язково враховувати, що надмірне перевантаження податку пільгами з метою стимулювання виробництва або споживання окремих товарів нерідко може замість стимулювання призвести до різкого падіння податкових надходжень до бюджету і поставити під загрозу можливість виконання державою своїх функцій через недостатнє фінансування.

В Україні дотепер триває процес становлення податкової системи, у межах якого постійно відбувається пошук оптимальних інструментів податкового впливу на економічні та інвестиційні процеси. Важливим етапом на цьому шляху стало введення в дію Податкового кодексу України, одним із основних завдань якого було створення додаткових умов для активізації економічної та інноваційно-інвестиційної діяльності шляхом зниження податкового навантаження та надання істотних пільг з податку на прибуток підприємств. Проте неоднозначні та не виважені норми, закладені у відповідних положеннях цього кодексу, певною мірою перешкоджають виконанню вищевказаного завдання. Тому актуальним теоретичним і практичним завданням залишається наукове обґрунтування оптимізації впливу податків на економічні та інвестиційні процеси з метою їх активізації. Це питання тісно пов'язане з основними положеннями Державної програми активізації розвитку економіки на 2013–2014 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 27.02.2013 №187.

Дана програма пріоритетними напрямами реалізації економічної політики в 2013–2014 роках визначає підвищення конкурентоспроможності економіки та покращення інвестиційного клімату, підтримку національного товаровиробника та реалізацію політики імпортозаміщення, забезпечення розвитку високотехнологічних секторів економіки, стимулювання перетворень у стратегічних галузях та збільшення обсягу експорту товарів вітчизняного виробництва. Також у ній наголошується про те, що необхідність модернізації виробництва та структурної перебудови економіки потребує створення умов для акумулювання інвестиційних ресурсів і посилення інвестиційного потенціалу економіки [6].

Податки мають у цій сфері значні можливості, які при розробці вище згаданої програми залишилися не задіяними.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. В той же час українські вчені мають важливі здобутки в дослідженні стимулюючих можливостей податків і податкової політики, зокрема щодо економічного зростання й активізації інвестиційних процесів. Серед них треба відмітити праці В. Вишневського, Ю. Іванова, З. Варналя, Т. Єфименко, І. Крисоватого, Л. Олейникової, Л. Рябушки, А. Соколовської та ін. Утім проблема оцінки та оптимізації податкового впливу на результати економічної та інвестиційної діяльності розглядається у вітчизняній фінансовій науці фрагментарно, причому переважно увага приділяється стимулюючому впливу податкової політики. Звідси можна зробити висновок про те, що означена проблема потребує детальнішої розробки й актуалізації.

Метою статті є дослідження впливу податків на економічну та інвестиційну діяльність в Україні та обґрунтування на основі отриманих результатів пропозицій щодо його оптимізації.

Виклад основного матеріалу. Оскільки податкові відносини виникають у зв'язку з втручанням держави у розподіл та перерозподіл ВВП, то податки об'єктивно впливають на економічні процеси через рівень податкового навантаження. В Україні кількісна величина частини ВВП, яка перерозподіляється через податки, дотепер визначається емпіричним шляхом, на основі аналізу показників економічного розвитку країни. Причому податковий вплив на такий розвиток виявляється опосередковано, через різноманітні явища економічного життя. «Про межі подальшого зростання податкового навантаження сигналізують численні явища, наприклад, зниження норми накопичень, зростання...»тіньової економіки», існування груп населення, які віддають перевагу жити на державні допомоги» [1, с. 98]. І навпаки, зменшення податкового тиску має викликати підвищення ділової активності, активізацію зовнішньоекономічної діяльності, приплив інвестиційних ресурсів, збільшення кількості робочих місць тощо. В цьому аспекті становитиме інтерес аналіз відповідності у змінах показників, які характеризують загальний рівень оподаткування та стан економічної та інвестиційної діяльності (табл. 1).

Проведений аналіз надає можливість стверджувати, що за стабільних умов в Україні спостерігається детермінований зворотний зв'язок між податковим навантаженням та економічним розвитком, відповідно існують практичні можливості посилення позитивного регулюючого впливу оподаткування на економічне становище шляхом зниження рівня оподаткування. В той же час у результаті зниження податкового навантаження не спостерігається розширення бази оподаткування, а збільшення податкових надходжень досягається наступним підвищенням податкових ставок або скасуванням податкових пільг.

Тому уряд нашої країни (як і багатьох інших країн) має вибирати між підвищенням податкових ставок (і збільшенням у результаті цього дохідної частини бюджету) та їх знижен-

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Таблиця 1. Індекси частки податкових надходжень у ВВП та окремих економічних показників (у відсотках до попереднього року)*

Показники	Роки			
	2005	2010	2011	2012
Податкові надходження до ВВП	126,2	93,9	118,7	101,2
ВВП	102,7	104,2	105,2	100,2
Обсяг реалізованої продукції та надання послуг	115,7	104,4	113,4	98,9
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	144,4	217,1	229,6	83,4
Чистий прибуток (збиток) підприємств		137,5	487,5	51,7
Валові капітальні інвестиції	124,5	98,0	137,9	108,3

* Джерело: складено і розраховано автором за [3].

ням (яке створить сприятливі умови для піднесення ділової активності і тим самим розширити базу оподаткування). Якщо у першому випадку зростання бюджетних доходів за рахунок податкових платежів має тимчасовий або разовий характер, то у другому випадку очікується поступове, але тривалише збільшення податкових надходжень. Держави з розвинutoю ринковою економікою дотримуються в своїй податковій політиці тієї думки, що зниження податкових ставок урешті-решт викликає збільшення надходжень до бюджету.

Надзвичайне зростання ставок податків не зумовлює відповідне зростання податкових надходжень, а має зовсім інший результат. Великий податковий тиск знижує ділову активність і робить виробництво невигідним. Підприємців починає більше цікавити відпочинок, ніж економічно недоцільна праця. У кращому випадку вони вкладають власні кошти в інші види діяльності або переносять виробництво до інших регіонів, що, своєю чергою, спричиняє непропорційність у розвитку економіки. Водночас стимулюється ухилення від оподаткування шляхом приховання доходів. Усе це призводить до різкого падіння податкових надходжень до бюджету.

Одним з перших зв'язок між ставками податків і загальною сумою податкових надходжень до бюджету встановив

А. Лаффер. Його концепція полягає у стимулюючому впливі зниження податків на економічне зростання. Високі ставки податків, навпаки, зумовлюють виникнення і розвиток тіньової економіки, змушують вести пошуки способів ухилення від оподаткування, підриваючи стимули до інвестування і сприяючи скороченню споживчого попиту. Взагалі оптимальним вважається вилучення через податки приблизно третини прибутку – умовно 30–40% його величини [2, с. 49].

Ми вже зауважували на тому, що економічно вплив оподаткування на процес господарювання визначається частиною доходів або прибутків, яка вилучається через податкові платежі до бюджету, оскільки від цього залежать обсяги коштів господарюючих суб'єктів, які можуть бути використані як на розширення їх діяльності, так і на інші їх власні потреби. З цього погляду показовим в Україні є співвідношення обсягів прибутку до і після оподаткування, наведене у табл. 2 та 3.

Співвідношення оподатковуваного і чистого прибутку за видами економічної діяльності в Україні свідчить про край нерівномірне податкове навантаження на прибуток підприємств. У свою чергу, це дає фінансову перевагу окремим видам економічної діяльності у вигляді частини оподатковуваного прибутку, яка мала бути сплачена як податок, але за-

Таблиця 2. Співвідношення чистого та оподатковуваного прибутку за видами економічної діяльності*

Види економічної діяльності	Роки					
	2005		2010		2011	
	Чистий прибуток, млн. грн.	Чистий прибуток до оподатковуваного, %	Чистий прибуток, млн. грн.	Чистий прибуток до оподатковуваного, %	Чистий прибуток, млн. грн.	Чистий прибуток до оподатковуваного, %
Всього	66 603,0	74,6	155 197,6	73,6	208 896,3	75,4
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	5 265,3	97,3	22 162,7	96,4	30 348,8	99,4
Промисловість	26 768,7	72,1	50 339,6	76,1	82 470,1	77,1
Будівництво	2 060,9	78,0	3 669,4	89,8	3 972,1	86,7
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	12 283,1	79,3	36 099,8	81,7	40 423,6	83,2
Діяльність готелів та ресторанів	244,6	79,6	506,0	80,1	655,5	81,3
Діяльність транспорту і зв'язку	8 066,1	70,7	11 555,0	68,6	15 601,4	66,7
Фінансова діяльність	6 567,2	65,1	15 585,0	41,2	12 643,4	36,1
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	4521,7	81,5	14 233,5	84,2	21 754,0	84,1
Освіта	128,4	77,5	126,3	82,7	171,5	88,4
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	122,0	76,4	307,0	78,0	309,8	78,6
Надання комунальних та індивідуальних послуг, діяльність у сфері культури і спорту	398,8	68,9	592,7	66,7	513,9	64,1

* Джерело: складено і розраховано автором за [3].

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Таблиця 3. Співвідношення чистого та оподатковуваного прибутку за видами економічної діяльності в 2012 році*

Види економічної діяльності	Чистий прибуток, млн. грн.	Чистий прибуток до оподатковуваного, %
Всього	210607,6	75,8
Сільське, лісове та рибне господарство	33731,6	99,5
Промисловість	67565,4	78,1
Будівництво	8367,0	91,2
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	35498,4	80,1
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	9728,6	69,8
Тимчасове розміщування й організація харчування	692,1	80,6
Інформація та телекомунікації	9103,8	78,2
Фінансова та страхова діяльність	17930,5	36,8
Операції з нерухомим майном	6497,6	93,5
Професійна, наукова та технічна діяльність	13725,0	97,3
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	6948,2	96,5
Освіта	177,3	89,5
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	321,2	77,1
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	185,9	52,4
Надання інших видів послуг	135,0	76,8

* Джерело: складено і розраховано автором за [3].

лишилася на підприємстві. У сільському та лісовому господарстві суми прибутку до і після оподаткування майже однакові, а отже, цю галузь майже повністю виведено з—під прибуткового оподаткування. В освіті та будівництві податкові платежі з прибутку в 2011 році становили 11,6 та 13,3% відповідно. У 2012 році у професійній, науковій та технічній діяльності, у діяльності у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, операціях з нерухомим майном, будівництві розрив між оподатковуваним та чистим прибутком коливався у межах 2,7–8,8%. Такі види економічної діяльності, як торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку, операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям, діяльність готелів та ресторанів, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги до 2012 року через податки ві-

драховували до бюджету приблизно 20% оподатковуваного прибутку. В 2012 році трохи більше 20% оподатковуваного прибутку через податкові платежі віддавали до державної скарбниці промисловість, оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів, тимчасове розміщування й організація харчування, діяльність у сфері інформації та телекомунікації, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги. Тим часом підприємства транспорту і зв'язку, а також з надання комунальних та індивідуальних послуг, заклади культури і спорту до 2012 року відраховували до бюджету близько третини оподатковуваного прибутку, що значно перевищувало базову ставку податку на прибуток підприємств. У 2012 році така ситуація залишилась у транспорті, складському господарстві, поштовій та кур'єрській діяльності, а у сфері мистецтва, спорту, розваг та

Таблиця 4. Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності*

Види економічної діяльності	Капітальні інвестиції					
	2005		2010		2011	
	млн. грн.	% до загаль-ної суми	млн. грн.	% до загаль-ної суми	млн. грн.	% до загаль-ної суми
Всього**	105 999,2	100	167 205,8	100	230 618,1	100
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	6406,9	6,0	11 352,0	6,8	16 892,2	7,3
Промисловість	42 991,7	40,6	63 781,8	38,2	96 123,3	41,6
Будівництво	7027,3	6,6	5708,6	3,4	5906,6	2,6
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	12 082,6	11,4	23 283,1	13,9	25 442,3	11,0
Діяльність готелів та ресторанів	1188,9	1,1	2317,9	1,4	2265,8	0,9
Діяльність транспорту і зв'язку	19 765,2	18,6	28 928,1	17,3	41 697,5	18,1
Фінансова діяльність	757,8	0,7	1 026,6	0,6	1 540,4	0,6
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	13 430,6	12,7	26 142,5	15,6	34 021,8	14,7
Освіта	196,4	0,2	96,5	0,1	202,5	0,1
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	601,2	0,6	985,2	0,6	1 062,1	0,5
Надання комунальних та індивідуальних послуг, діяльність у сфері культури і спорту	1550,6	1,5	3583,5	2,1	5408,7	2,6

* Джерело: складено і розраховано автором за [3].

відпочинку чистий прибуток склав 52,4% оподатковуваного. У 2011–2012 роках чистий прибуток підприємств фінансової діяльності взагалі становив приблизно 36% оподатковуваного. Вказане доводить наявність істотних диспропорцій в оподаткуванні прибутку підприємств різних видів економічної діяльності, і насамперед це викликано широким переліком необґрутованих галузевих та індивідуальних пільг.

Ці диспропорції посилюються ще й тим, що у більшості видів економічної діяльності з найменшим податковим навантаженням на прибуток (відповідно, з найбільшими податковими пільгами) спостерігається найнижча частка у загальному обсязі капітальних інвестицій (зокрема, в освіті, діяльності готелів та ресторанів, будівництві, сільському господарству (табл. З і 4)). Це означає, що вивільнені від оподаткування кошти переважно направляються на інші потреби, ніж інвестування у виробничий розвиток.

Тому сьогодні актуальним залишається питання переходу від галузевого принципу надання податкових пільг до цільового, із встановленням чіткого механізму дотримання їх цільового призначення. Відповідно, основним напрямом використання коштів, звільнених від оподаткування, має стати фінансування інвестиційних та інноваційних проектів як на рівні окремого підприємства, так і на загальнодержавному рівні. Тому зменшення податкового навантаження має відбуватися тільки під конкретну програму розвитку підприємства або бізнес–план. І взагалі, для отримання таких податкових пільг платники податків повинні за допомогою фактичних розрахунків довести виконавчим органам ефективність інвестиційного проекту або програми.

У своїх працях ми вже намагалися аналізувати можливості Податкового кодексу України щодо активізації інвестиційної діяльності шляхом надання податкових пільг, зокрема з податку на прибуток підприємств, і вказували на відсутність дієвого механізму підтримки інвестиційної направленості вказаних пільг. Тепер ми можемо підтвердити наші припущення відповідним, хоча і короткостроковим, статистичним матеріалом.

Розглянувши показники 2011–2012 років (період після введення в дію Податкового кодексу України), можна відмітити, що видавнича діяльність та електроенергетика відгукнулись у 2011 році на надані цим кодексом податкові пільги з податку на прибуток підприємств істотним зростанням капітального інвестування, а легка промисловість та діяльність готелів і ресторанів – значним зниженням індексів капітальних інвестицій порівняно з попередніми періодами. Проте вже у 2012 році ситуація кардинально змінилася – індекс капітальних інвестицій у видавничій діяльності зменшився майже у п'ять разів, а у електроенергетиці – майже вдвічі. У 2011 році також спостерігалось високе значення індексу капітальних інвестицій у виробництві транспортних засобів, проте воно було менше показника 2010 року приблизно на 30 п/п; в 2012 році ця тенденція мала своє продовження і відповідний індекс зменшився ще приблизно на 40 п/п (табл. 5).

Істотне зниження індексів капітальних інвестицій у 2011 році порівняно з попередніми періодами відбулося у діяльності готелів та ресторанів та легкій промисловості, але якщо тенденція до істотного згортання інвестування у легкій промисловості продовжилася і в 2012 році, то індекс капі-

Таблиця 5. Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності в 2012 році*

Види економічної діяльності	Капітальні інвестиції	
	млн. грн.	% до загальної суми
Всього	263727,7	100,0
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	16052,8	6,1
Промисловість	94965,9	36,0
Будівництво	36415,1	13,8
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	23346,5	8,9
Діяльність готелів та ресторанів	1927,0	0,7
Діяльність транспорту та зв'язку	34700,7	13,2
Фінансова діяльність	6226,4	2,4
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	30757,1	11,7
Державне управління	11688,4	4,4
Освіта	1328,2	0,5
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	2594,8	1,0
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	3682,7	1,3

* Джерело: складено автором за [3].

Таблиця 6. Індекси капітальних інвестицій за окремими видами економічної та промислової діяльності*

Види діяльності	Індекс капітальних інвестицій (у % до попереднього року)			
	2005	2010	2011	2012
Діяльність готелів та ресторанів	135,8	118,2	104,3	118,8
Легка промисловість	142,4	128,9	103,3	86,6
Видавнича діяльність	104,7	168,7	241,5	52,5
Виробництво транспортних засобів	95,7	185,3	152,7	115,2
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	86,1	88,4	193,7	105,5

* Джерело: складено і розраховано автором за [3].

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

тальних інвестицій у 2012 році в діяльності готелів та ресторанів збільшився (приблизно до рівня 2010 року).

Вищезазначене дає підстави стверджувати, що механізм пільгового оподаткування вказаних галузей, регламентований Податковим кодексом України, навряд чи можна назвати дієвим та ефективним в аспекті стимулювання інвестиційної діяльності.

До цього треба додати, що положення п. 21 Підрозділу 4 Перехідних положень Податкового кодексу України про те, що суми коштів, звільнені від оподаткування, направляються підприємствами – платниками податку на збільшення обсягів виробництва (надання послуг), переоснащення матеріально-технічної бази, впровадження новітніх технологій, пов'язаних з основною діяльністю такого платника податку, та/або повернення кредитів, використаних на зазначені цілі, і сплату процентів по них, а також про те, що у разі порушення вимог щодо цільового використання звільнених від оподаткування коштів платник податку повинен збільшити податкові зобов'язання з цього податку за результатами податкового періоду, на який припадає таке порушення, і сплатити пеню, нараховану відповідно до цього кодексу, ісottoнно справи не змінюють, оскільки порядок цільового використання коштів, звільнених від оподаткування, встановлюється Кабінетом Міністрів України [5]. Інакше кажучи, можливості контролю за дотриманням порядку цільового використання прибутку, звільненого від оподаткування, є сумнівними. Існує високий ризик того, що, вичерпавши відповідні ресурси з метою максимального власного забагачення протягом дії податкових пільг, підприємці залишать відповідні галузі, так і не дочекавшись контролю за цільовим використанням звільненого від оподаткування прибутку. Набагато простіше та ефективніше було б внести положення про цільове призначення звільненого від оподаткування прибутку безпосередньо до відповідних норм Податкового кодексу України, як це зроблено у статті 154 «Звільнення від оподаткування» (зокрема, у п. 154.2–154.4, п. 154.8).

Висновки

Проведене дослідження дозволяє зробити певні висновки щодо впливу податків на економічну та інвестиційну діяльність в Україні.

По-перше, за стабільних умов господарювання спостерігається детермінований зворотний зв'язок між податковим навантаженням та економічним розвитком, тобто існують практичні можливості посилення позитивного впливу оподаткування на економічне становище шляхом зниження податків.

По-друге, в результаті зниження податкового навантаження не спостерігається розширення бази оподаткування, а збільшення податкових надходжень досягається наступним підвищенням податкових ставок або скасуванням податкових пільг.

По-третє, співвідношення оподатковуваного і чистого прибутку доводить наявність істотних диспропорцій в опо-

даткуванні прибутку підприємств різних видів економічної діяльності, і насамперед це викликано широким переліком необґрутованих галузевих та індивідуальних пільг.

По-четверте, у більшості видів економічної діяльності з найменшим податковим навантаженням на прибуток (відповідно, з найбільшими податковими пільгами) спостерігається найнижча частка у загальному обсязі капітальних інвестицій.

По-п'яте, результати аналізу можливостей Податкового кодексу України щодо розвитку окремих видів економічної діяльності на основі активізації їх інвестиційної діяльності шляхом надання істотних податкових пільг, зокрема з податку на прибуток підприємств, свідчать про неефективність закладеного у кодексі механізму пільгового оподаткування.

Тому в аспекті активізації економічної та інвестиційної діяльності в Україні сьогодні актуальним залишається питання переходу від галузевого принципу надання податкових пільг до цільового, із встановленням чіткого механізму дотримання їх цільового призначення. Відповідно, основним напрямом використання коштів, звільнених від оподаткування, має стати фінансування інвестиційних та інноваційних проектів як на рівні окремого підприємства, так і на загальнодержавному рівні. Для отримання інвестиційного податкового кредиту платники податків мають за допомогою фактичних розрахунків довести ефективність відповідного проекту або програми.

На загальнодержавному рівні необхідно законодавчо забезпечити інвестиційну направленість податкових пільг, а також запровадити механізм постійного моніторингу ефективності наданих пільг. Також відповідно до стратегічних напрямів державної економічної політики необхідно науково обґрунтівувати і законодавчо регламентувати пріоритетні для пільгового оподаткування види економічної діяльності, які мають стати локомотивами інноваційного прориву, що в свою чергу потребує окремого комплексного дослідження.

Список використаних джерел

1. Государство и экономика развитых капиталистических стран в 80-х годах / [отв. ред. И.М. Осадчая, К.Б. Козлова]. – М.: Наука, 1989. – 267 с.
2. Никитин С. Налоговые льготы, стимулирующие предпринимательскую деятельность в развитых странах запада / С. Никитин, А. Никитин, М. Степанова // МЭ и МО. – 2000. – №11. – С. 49.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Офіційний сайт Міністерства доходів і зборів України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://minrd.gov.ua>
5. Податковий кодекс України: від 2.12.2010 №2755–VI [Електрон. ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
6. Про затвердження Державної програми активізації розвитку економіки на 2013–2014 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.02.2013 №187 [Електрон. ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>